

„Senki fiatalja ne késlekedjék, sem öregje ne lankadjon a bölcsesség keresésében. Mert nincs olyan életkor, amelyben túlon túl korán avagy későn volna, hogy a lélek épségére törekedjünk”.

Epikurosz levele Menoikeoszhoz

Határ Győző **Léptékváltás**

Egyik több hónapos amerikai felolvasókörutam alkalmával történt. Feleséggemmel, aki felolvasótársam is, jó hónapja jártuk az Államokat. Chicagóban el kellett válnunk: az ő szabadsága lejárt, és indult vissza Angliába, jómagam meg még át kellett, hogy repüljek Kaliforniába, az út hosszabbik szakasza még hátra volt. A chicagói repülőtéren elbúcsúztam Piroskámtól, majd felkövetkeztem a kilátó teraszra, hogy onnan nézzem a gép felszállását. 747-es hatalmas gép volt, végigkövettem szemmel, akkor is, amikor a kifutópályán a rajtvonalnál megállt, akkor is, amikor nekilendült; amikor megemelkedett, ahogy a magasba lendült. Mind magasabban lebegett, és ahogy távolodott, egyre kisebb lett. A kicsinyből piciny lett, a picinyből parányi. Már ott volt az enyészponton – már azonosult velem. Hol azt képzeltem, hogy még látom, pedig már nem láttam; hol azt, hogy már nem látom, pedig még meg-megtetszett. Már csupán a pont volt, a pont mértani ideája – azé a ponté, amelynek nincs kiterjedése. Lám – így, szóltam magamban – lám, az a hatalmas Boeing 747-es, az az óriás gép a maga közel félezer utasával már csak pontnyi, hogy szinte kiterjedése sincs, akkor a parányiságnak milyen tört része lehet félezer utasa közt az az édes kedves lény, aki nekem oly sokat jelent, s most tán a gép ablakából épp a kilátóteraszt kutatja szemmel, de az egész repülőtér már eltűnőben oly parányi, hogy az az irinkó-pirinkó emberbogár, aki annak a csöppnyi óriásterasznak a korlátjánál álldogál, már oly kivehetetlen, hogy odaképzelné is nehéz.

S akkor villant át elmémen ugyanaz az eszme, amely, valami óta csak az eszemet tudom, bennem volt, itt hordozom. Högyűrűk szaladgáltak rajtam végig, ahogy belémhasított úgy, amint szokott. A léptékváltás eszméje tudatosodott bennem s az, hogy a léptékek felérzője, a léptékek szenzora vagyok. Már akkor a gépnél is magasabbra emelkedtem, és ebben a megragadottságban műbolygó–magasból szemléltem a Földet. Eszembe jutott egy régi adat, ha jól emlékszem, a GEOGRAPHIC SOCIETY valamelyik kiadványában olvastam. Tudós becsléseket az élősfera össztömegéről. Valami olyast, hogy ha a bioszféra össztömegét egy, a Földdel egyenlő nagyságú geometriai gömbön egyenletesen elkennék, akkor ennek a masszának a

rétegvastagsága nem haladná meg a 18 millimétert. Igaz, a becslés úgy értendő, hogy az élőszféra egészét annyira rásajtolnák a gömbre, hogy kinyomnák belőle a vizet. Az így kommasszált elterített szénhidrát-tömeg oly hártavékony volna, hogy vastagsága nem érné el a 2 cm-t; s akkor ebben a vékonyacska mázban, amely mint csigamászás, csak alig-alig csillog a Földgömbön: ebben a szivárványolásban hol van és mennyi maga az emberiség a faj hústest-és csontállagának víztelenített, mikrométeres filmje...?!

Ez és ilyen a léptékváltás látomása, amelynek megszállottja és magatehetetlen érzékeny pontja vagyok. Innentova, ezt a *kötetnyi* látomást már csak a gépfegyverropogás sebességével tudom továbbadni: *élnünk* kell, arra hogy hétszám csak *elmélődjünk* az életen: hol? Ki? melyikünk akkora bolond? Nincs rá időnk. Nekem meg csak erre van – arra, hogy képkavalkádban elvonultassam szemek keresztüzében a látomást. A látomást arról, hogy mikrobák vagyunk a Földön: csupán egy mikrobakultúra. Tenyészetünk fő jellemzője: esendőségünk–ideigvalóságunk. Alighogy színre lépünk, száguldva eszmélkedünk; de jóllehet amióta gyártjuk, egymáson gurulnak- és hemperegnek eszméink, és száguldásunk nem lankad, mégis, esendőségünkön mindez nem segít. Tán ez volna hát, amit az Úr Buddha tanítása *impermanenciának* nevez; avagy Pindarossal: *szkiász onar anthropoi* – az embert árnyéka álmodja,

nem menekülhetünk a felismerés elől, hogy mindenekelőtt mindnyájan Orgé hatalmában vagyunk. Orgé az az öregisten, akinek Erósz csupán az egyik tyúkszeme; a lábán a bütyök; eufemisztikus körülírása; márványos epifániája

a Földről műhold-magasságáig felhallatszik a békakuruttyolás: a varangyok azok, a varangyok, amelyek vaktában / fűrtökben párzanak. Mert lehet, hogy „Erósz a legnagyobb” az olümposzi megváltó istenek között, ám a miben-sem-válogató, a brutális, primordiális Orgé mint őselv a bioszférában még gracilis, a civilizált Erósznak is fölébe nő, bármit mondott, nem mondott róla Diotima azon a bizonyos Lakomán

Orgé öregisten mintegy enkapszulálja a földi életjelenséget, abroncsspirálba fogja, rárakja a kéjkeresés irányultságát, rá az orgazmus kényszerű bilincseit. De hatalma csak addig a 18 milliméteres terjed, ameddig a Földön elkent élőszféra vékonyka vajrétege tart. Fogadjuk meg Giordano Bruno tanácsát, és hajítsuk gyeplőnket bátran a fantázia lovainak nyakába, eresszük szabadjára képzeletünket. Tiszta sor, lehetségesek olyan élőszférák, amelyekben a Föld Orgéjának a hatalma nemcsak, hogy megszűnik, de nincs és nem is volt soha sehol: teljesen ismeretlen ökelme. Bioszférák, amelyekben a mi semmivé törpülő Orgé öregistenünk nem vesz birodalmat. Bioszférák, amelyeknek a szervező elve tökéletesen más. Vennők észbe, hogy a „tudat” protagonéus, földi fogalom; ami pedig a tudat hordozóját illeti, a vegyi–idegi szervezés nem az egyedüli vehikuluma az önészlelésnek.

Az élet elsődleges ismerve az önészlelésenység

önészlelékeny jelenségek elképzelhetők gázörvényben, tűztengerben (akár az origenészi *ekpürosziszhoz* hasonló, égten-égő multiverzumban is), hőmérsékletkülönbségek formájában

elképzelhető gigászi intergalaktikális vagy akár intersztelláris léptéken (mely gondolat mintha a régi görögöket igazolná – hogy a csillagok „istenek”), és elképzelhető a mikrovilág atommag-alatti léptékén, de már a Kháoszmosz ömlényeiben / felvillanásaiban is, amelyekre a „törvényszerűség” megismételhetősége, a matematika viszonylatai nem vonatkoznak, s ahol a szám érvénytelen, s, ha van, hol van már *ez az önészlelékenység* a mi élőszféránktól, hol az elme maga-kivetítette s önmagára visszavetített ismereteitől?

hiszen tudat és tudattartalom szintén az Orgé öregisten szervezte földi bioszféra jelensége. Más önészlelékeny bioszférákban ilyen értelemben vagy tudat nincs, vagy azaz önészlelékenységnek egy más hordozóban, más szerkesztési elvek szerinti magas összerendezettségű integrálja

és de hogy tudatunkban ember-mivoltunkból, bioszféránk kategóriáiból / szemléleti formáiból kilépni nem tudunk, azt senki nem fogalmazta meg oly világosan, mint Prótagorász. Még nem említettem bálványomat, Prótagorászt az Abderitát: ha Philoztratósznak hihetünk, vértanúhalált halt szabadgondolkodó meggyőződése miatt, áldozatául esett az olümposzvallás fundamentalista fanatikusaiknak: menekülés közben a tengerbe fulladt. Elmélődéseim sarkallata Prótagorász nevezetes *dictuma*: „*panton chrematon metron anthroposz kai ton onton kai ton mé onton*” –minden dolgok mértéke az ember, a létezőnek csakúgy, mint a nem létezőnek. Prótagorásznál ez az „ember” nem az egyedi ember, társalkodásában, ízlésében, moráliáiban, a hétköznapi triviáiban, a világszínpad drapériáiban, távolról sem. Hanem „szenzor” mivoltában a magaválasztotta Középre helyezve a maga alkotta multiverzumban. Intellektusában, annak fajlagosságában, képességében és határaiban. Magyarán: hogy az ember mindenek mértéke – attól van az, hogy egész fogalomalkotásunk, gondolkodásunk minden munkafogalma rendre, sőt, legmagasabb rendű spekulációink összessége is, minden izromában és porcikájában protagoreus –, innen bölcsellettörténetünk teljes korpuszának eredendő protagoreicitása

úgy is mondhatnánk, hogy elménk szerkezetének alapvetően protagoreus jellege adva van –s úgy adott, mint teknőcnek a maga levethetetlen páncélja. Ez az alapvetően protagoreus jelleg meghatározza a gondolhatóságot magát, annak spektrumát színeződését / festenyzettségét, architektúráját, tematikáját a pozitivisták infravörös izzásától a metafizikusok ibolyántúli imbolygásáig; és persze, megszabja a gondolhatóság határait

+

Van a tűnődésnek egy fajtája, amely – intenzitásánál és irányultságánál fogva – már elmélődésnek tekinthető, túljutott a diszkurrens képzelet fokán, amelyből vétetett; és ez a fajtaszemlélődés megítélésem szerint 80 ezer

esztendővel ezelőtt kezdődhetett (ha ragaszkodunk a kezdet / kezdődés tudálékos rögeszméjéhez). Mindig ehhez térünk vissza, ehhez a fajlagosan filozófikus elmélődéshez, és ez a gondolkodás *aranyalapja*; az olyan filozófus-
iparosember munkája a bölcelet rekluzóriumában, ahol – és amikor az elmélődőnek semmi egyéb nem áll rendelkezésére, semmiféle szerkentyű, se komputer, se teleprompter, sem oltárfüstölő se csodakerékpár, sem Abraxasz-talizmán, sem a pentagrammaton – csupán az elme

igaz, nem mondhatom, hogy a „meztelen” elme; mert háttérben mindenha, minduntalan megdereng bölceleti örökségünk, Nagardzsuna klasszikus kifejezésével élve: a gondolatok hombárja

jóval annak ellőtte, hogy a bölcelkedésbe belefognánk, az elmélődés az elme megismerésével kell, hogy kezdődjék. Mi az elme, mekkora az elme. A szenzórium idegi szervezése: belső szekréciós mirigyeink ráhatása a neuronra, a kettő kölcsönhatása és összhangja. Hogy egyebet ne említsek, maga a tény, hogy a látásérzékelés –a fény, a tartalmazó világ képe, színeinek számon tartása, távolságainak szakadatlan becslése / bemérése, a képelképzelés, valamint a fogalmak képszerúsítésének protagonoreus adottsága – és kényszere – a fény-foton feldolgozása az agyvelőállománynak több mint a felét foglalkoztatja szűnősszűnhetetlen; amiből szükségkép adódik *az optikus reflexív túltengése gondolkozásunkban*. Az idegkutatás tudományalapító teóriája még alig pillogott szunnyadozott az idő méhében, és már Ágoston is ezért korhol, ezért marasztal el a *concu piscencia oculorum* bűnében. Íme minden gondolatunk „zenei felütése”, ütemelőzője: az optikus reflexív túltengése és e túltengő ingerjáték „készpénznek-vétele”; a fénynek a hatalommal, uralkodással, a kozmogónia öselvével, a multiverzum működtetésével, az istenséggel való egybeszövése / összevetítése-vegyítése, azonosítása / összetévesztése történelmünk és földseink oly igen különböző s gyakorta egymást kizáró teológiai spekulációiban, és így tovább...– ez az, amit minden gondolkodónak tudnia kell, mielőtt használni kezdi szerszámát; s ez az, ami alól nincs kibúvó-nincs kivétel

ahogyan az asztalos ismeri szerszámosládáját s benne minden szerszámának szeszélyeit-veszélyeit, mire valóságát és mire- nem-valóságát, tehát körülírható *aretéjét*, úgy kell, hogy ismerje a filozófus a maga szerszámát, az elmét

ismernie kell, hogy tudatlanságában ne kimérák rajzásából, ne csodavárásból, ne a *plexus solaris* kéjinger-káprázataiból, ne a *talamusztelep* agresszív vészingereinek patakozó rémlátásaiból induljon ki, mit sem törődve azzal, hogy az *ens rationis*, csupán mert a diszkurrens képzelet rajzásában felmerül, még távolról sem adottság a létben (hiszen a képzelet tátongása a multiverzum átmérőjével azonos!) – hanem ismerje és tartsa tiszteletben az elme neurobiológiai játékszabályait

a neurológia a tudója annak, hogy a különféle szinguláris elméletek, hitelvek, eszmerendszerek bizonyos ponton túl gyengülnek, megbuknak vagy önmaguk ellenkezőjére váltanak; ennek okai keresésében a kutatók hol a

neuronéma „elfáradására”, a neuron-korrózióra hivatkoznak, hol arra figyelmeztetnek, hogy ez is, mint a legfelsőbb reflexintegrál minden ingerjátéka, az agyvelőállomány „tömeghatásában” szemlélendő. Nos, így hát a gondolkodás is tömeghatásában vizsgálendő, megtetézve azzal, hogy bizonyos értelemben „egész testünkkel” gondolkozunk – ami tán szövettani szempontból kétséges, sőt groteszk és vitás, ám a filozófusnak alap kiindulás, de bizonyos ponton túl azt is el lehet mondani, hogy nemcsak egész testünkkel, hanem egész fajtánkkal gondolkozunk

vennők észbe, hogy amióta a gondolkodás *aranyalapja*, a filozófiává kihegyezett elmélődés megszületett, azóta–(ahogyan az angol mondaná, *fourscore millenia*, vagyis) 80 millenium telt el, és ezalatt nagyon-de-nagyon sokan *abiit ad plures*, vagyis csatlakoztak a valaha-éltek, valaha-voltak földalatti, nyomasztó, elsöprő többségéhez. Akkora ez a többség, hogy bizvást el lehet mondani, a föld alá bújt, és ott elporlott tetemeink / csontjaink végéremehetetlen majoritáshoz képest, ez az éppen-élő emberiség–*quantité négligeable*

tisztesség ne essék, szólván, ami most következik, és ha valaki csak a rázós, a rendhagyó gondolatoktól fél, tapassa tenyerét a szemére és dugja be a fülét, az imént emlegetett, az elmúlt 80 ezer esztendő beláthatatlan embertömegéből felkelt és elindult szokvány-útjára százezer messiás. Mindje megbukott. Az egyik üdvöz eszme sarkításából a másik üdvözítő-bizonyos sarkításból minden megváltó imposztor. Az emberiség alapvetően megválthatatlan (és az is marad mindaddig, amíg akár a hitbéli, akár a szekuláris „aranykor” csábvilágának téveszméje foglalkoztatja és nyelvemlékekben gondolkozik, légyen bár a paradicsom, a megváltás eszméje mégoly közmegegyezés. Ám a cicerói „közmegegyezések”, a *Consensus Gentiumok* sorsa, hogy az elme kinője rendre mind s azoknak otthagyt, elfelejtett csontkasa belesüllyedjen a levert útiporral otthagyt sivatagok portengerébe)

ha az ilyen-olyan „aranykor”, istenfényben-fürdekezés, olümposzi megváltó istenekkel társalkodás, halandóságunktól megváltatásunk téveszméje meg-megbukott, hogy újratamadó főnixként perszeveráljon-és repesve-repdessen az álmok / illatok / remények / gloriólák vattacukros vigaszára vágyó idegrendszerünkön, tudhatjuk és tudjuk jól, hogy ugyanakkor, ugyanannyi milleniumokkal annakelőtte, felkelt és kereső útjára indult másik százezer: a gondolkozók, a filozófusok *pléiade*-ja; az elmélődők, akik váltig az emberlény létén, léhelyzetén és végső fokon magán a léten járatták eszüket

a gondolat hombárjának mindig van jó sáfárja, s a jó sáfár nap-mint-nap elvégzi ezt a nagy számadatolást. A végső összegezést. Mert van egy *summa*, amely az emberi Gondolat mai állását tükrözi a maga teljességében és abszolút értékében – hozzátevé, hogy a lepergő idő természeténél és a történelemből való kibutulásunknál fogva a 80 ezerből a mi utolsó 8 ezer esztendőnk a *summában* igencsak dominál jelleggel jelentkezik, míg a mögöttes milleniumok

gondolatrévészei, „thirtánkárái”, hitten-hitt eszmei poggyászukkal egyetemben, recesszív jelleggel leáldoznak / aláhullanak

a kollektív tévedések sivatagi karavánútján száz meg száz bukott, elhullajtott *Consensus Gentium* csontváza-bordakasa hever: történelmi közmegegyezéseink az emberiség kollektív tévedéseinek katalógusa (s valahol mintha elmondottam volna már, hogy a tegnap szentelt igazságaiból lesznek a holnap nyilvánvaló ökörségei) – mi marad? mi az, ami tévedéseink hibaszámításával is, mintegy „maradandó” legalábbis hosszú fejezetre számíthat eszmetörténetünkben...?

hadd mondjam meg, mi marad nekem: az, amire a sietősen élők soha sincs ideje, s jómagamnak meg egyébre sincs, csak erre; erre mindig s minden időm eddig ennek a jegyében telt. Ez marad:

az örök-múlhatatlan elmélődés a létről, az örök ontológia mint a bölcelet csúcdiszciplínája

a filozófia mint a tanácstalanság privilégiuma – vagy amit egy gúnyos *dictumomban* úgy határoztam meg, hogy paradoxonok és szolipszizmusok *Circus Maximusza*

ez az a félresöpörhetetlen: ez, ami marad. A lét, amiről semmit nem lehet elmondani és mindent el lehet mondani anélkül, hogy emez telitalálat s amaz mellétalálat legyen

olyan, mint Ágostonnál az idő: *Si nemo ex me querat, scio; si quaerenti explicare velim, nescio* – ha nem kérdik, micsoda, tudom, ha kérdik, nem tudom

itt nincs időm, hogy kitérjek Heidegger nagy igazára – abban, hogy a metafizika harmadfélezer éves pseudológiaiája elsikkasztotta a lét parmenidészi látományát; sem hamiskodásaira / tévedéseire, valahányszor az anyanyelv beépített idiotizmusaira bölceleti felhőkakukkvárakat épít; még kevésbé Hölderin-rajongására – mintha a költő, legyen bár mégoly istenáldotta tehetség, támaszt, fogódzót vagy éppenséggel útrövidítést jelenthetne a filozófiában: oly ködevés, amely csupán a lustaságnak kedvez Heidegger hézagos-szivacsos, félbemaradt eszmerendszere helyett szívesebben fordulnék a francia Merleau-Ponty felé, hogy rámutassak fontosságára, nagyobbszerűségére, amivel Heideggernek fölébe nő, s ő, mihelyt sikerült kiszakadnia Sartre mindenkit terrorizáló marxista „égi mechanikájából”, valósággal megörökölte az angol filozófia hagyományos tárgyilagosságát, de itt neki sem szakíthatunk időt. Pedig jórészt az ő pontosításainak köszönhető, hogy a hőskomor Camus, a böszromantikus Beckett – az egzisztencialisták kárhoz pesszimizmusa, a „létbetettség” gyomorsav-öklendezés sanyarúsága érvényét veszítette és ebbeli tévedésük a gondolkozás hangszerének hamis elhangolásával nyilvánvalóvá és tarthatatlanná vált

vessünk számot vele és törődjünk bele, amibe tán nem is olyan nehéz beletörödnünk – hogy a létet mint *adottságot* fogadjuk el és mint *adottat* kezeljük. S ez a lét horgonya s legfontosabb jellemzője egyszerismind: hogy

kikerülhetetlenül *adott*; visszavonhatatlanul, megköszönhetetlenül és visszaadhatatlanul *adott*

valósággal ölünkbe hull, még minekelőtte „ölünk” lett volna; és az egészséges ember fiziológiás adottságában minden úgy van előprogramozva, hogy amíg sejtállományában, apróosztóereiben és simaizmaiban a létezés bukolikus öröme tart, addig eszünk ágában sincs tiltakozni létezésünk továbbvitele ellen; addig nem érezzük „tragikus tehernek” a táplálkozást / székelést / szekréciót / párkereső hajszát / közösülést / alványkényszer periodicitását, stb. stb., sőt, a lét igenlése tölti el egész valónkat

+

A lét egész megismerése, a létismeret határai

a „nyelven-kívüli” kifejezés, a meta-nyelvek hóbotos figmentumai; ezek sivársága, szegénysége és ostobasága; a rajongásosság, a jubilusokban, glosszoláliákban gondolkozók pseudo-filozófiai – mivel is folytassam, holott még el sem kezdtem...?!

engedtessek meg újfent tekintélyi évrre hivatkoznom és felemlegetnem Heidegger nagy igazságát: aki vallásban él, az abbahagyta a keresést és a filozófiának, mint olyannak, kimutatkozott

így látom én is. Ahogyan a filozófus nem lehet alkoholista és az alkoholista filozófus nem lehet, szakasztott úgy vagyunk ezzel is. A kereső elmélődő nem fogadhat el készen kapott, ún. ”végső” válaszokat (mialatt a magadta tentatív válaszokban is, holta napjáig kételkedik), mégkevésbé fogadhat el önellentmondásos, cirkuláris, formailag rosszul, ügyetlenül és tartalmilag tendenciózusan feltett kérdéseket, melyekre, mint minden retorikus kérdésre, a válasznak feltüntetett melléfogás is benne foglaltatik. És de szenvedjünk bár mégoly tomboló megoldásvágyban, akkor sem fogadhatunk el kiindulásul készen kapott válaszokat szakszerűtlenül, ügyetlenül, naívu, rosszul és tendenciózusan feltett kérdésekre..., melyek már eleve olyan szónoki kérdések, amelyek magukban hordják az egyedül lehetséges választ mint kikerülhetlent. Ez nem a keresés útja; nem a keresők *terra incognitája*, amelynek iránytű nélkül vágnak neki, saját veszélyükre és lehetőségeikre

ne higgye senki, hogy holmi elfogult egyoldalúság beszél belőlem. A kereső nem lehet sem nem vallásos, sem nem nem-vallásos; hanem e szimplifikatórikus terminológián messze túl, ezekre a legkisebb közös többszörösre alapított, „mondókás” eszmerendszerek *fölött* kell töltenie életét s morzsolgatnia az eleaták szentolvasóját.

Igaz, akár húzódozva, akár örömmel: van, aki elfogadja a cirkularitás rátukmált iránytűjét és megtanulja, hogy ne csodálkozzék rajta, hanem örvendezve „helyesen fogja fel”, hogy ugyanoda jut vissza, ahonnan elindult. Van úgy, hogy ép testben reumás szellem lakozik; az ilyen még szívesen is veszi, ha a „mondókás” eszmerendszer iszappakolásába beledőlhet és a saras-ingoványos, érzélgős *nostrumba* beleragad. Még mindig nagyon tiszteletreméltó

elmekonstrukciókat gyárthat, de ez már egy más mesterség, s földségét a filozófia kontinensétől világtengerek választják el. A kinyilatkoztató az, aki a bölcselet feladatai előtt megfutamodik. A Kinyilatkoztatott maga eleve nem képezheti bölcseleti vizsgálódás tárgyát

az orákulum módjára szólók mestersége szólalkozhat az ÚrBuddha kígyólegyezős baldachinja és szólalkozhat tiarásan, márványcibóriumok alatt, s lehet milliók rajongásának tárgya: de ez mind mind-nem a tanácstalanság privilégiuma

amaz ominózus „miért van a Minden, ahelyett, hogy a Semmi volna”, Leibnizet megkísértő, Heideggert megbabonázó, de tökéletesen elhibázott kérdés. Nem is kérdés, hanem rétori fogás; a nyelvi idiotizmus kelepcéje. Legalábbis nekünk, Parmenidész süvölvényeinek, akik belátjuk a „vanság” kizárólagos érvényét, mint ami az egyedüli lét-kategória. A beépített idiotizmusok eliminálásával menten elesik a kérdésben említett „semmi-mindenség”, avagy térözön-betöltő „semmi”, amely a létegésznek ellentettje / ellenpárja lehetne

s jóllehet a létegésznek a létezés működtetéséhez nincs, szüksége a mi ún. Végső Igazságainkra és még csak a bölcselet Arany Legendáriumban sem lelnénk példát arra, hogy Ómindszentfelsége a Multiverzum, avagy az univerzumok véghetetlen sokaságából csak egy is kikérte volna valamelyikünk tanácsát, mert mestergondolataink nélkül, galaktikáival egy tapodtat sem foroghat tovább – mégis, mi elég szerénytelenek vagyunk ahhoz, hogy az episztemikus imperatívusz ösztökélésére s akár egy életem át, épp ezen, mármint Végső Igazságainkon törjük a fejünket; sőt, elég dőrök vagyunk ahhoz, hogy annak vélt találatainkon hajbakapjunk

ha bölcsőjében Herkules kígyót fojtogatott, mi valóságos kígyófészekbe születünk bele: boldogító és terhes örökség, mely létünk bölcsőben mellénkadott velejárója, s mint maga a lét, az arisztotelészi, episztemikus imperatívusz is *adottság*. Nem bűn és nem erény; nem istenadomány, sem nem a teremtés elhibázottsága. Teljesen hamis nyomon jár az a Cioran, aki az episztemikus imperatívuszra ráhúzza a zsidókeresztény „áteredő bűn” vezeklő darócát. Kutakodó szenvedélyünk éppúgy nem bűn és nem holmi végzet-rendelte-s-akasztotta Misztikus Malomkerék fajtánk nyakán, mint ahogy elmondható, hogy „áteredőlegesen” van lábunk-kezünk meg minden egyebünk, s ezekről a legszebb francia, poszt-nietzscheánus rodomontád kedvéért sem tudunk letenni: eszünk ágában sincs

de hogy szót szóba öltsek; onnan, ahol a megoldás vágyórületéről és az ún. Végső Igazságokra indított ősi hajszaról szólottam, melyek eligazítása nélkül hogy üzemzavar támadna benne és végveszélybe sodortatnék a kozmosz: isten a tanúm. Ám életszakaszoknak, életkoroknak megvannak a maguk látszólagos végső, látszólag sürgető kérdés-koronáriumi. Így, a fiatal Diotimában, a fiatal Szozipátrában, a fiatal, még-manichaeus Ágostonban és a fiatal Abélard-ban

(még miskárolás előtt) felbukkanhat a válasszal terhes kérdés: az erotika kérdésfeltevése

igaz-e, hogy a szerelmi orgazmusban találkozunk a létezni-kényszerítővel és rálátunk az istenségre...?

hány-de-hány ókori gnózis nem keveredett errefelé, hány keresztény „tévelygő” szekta járta végig ezt az ösvényt, a Szentlélek Szabad Kisaranyoskától a kiliasztákig, a Cioacchino da Flore „szakadár-egyházától” a millenarianistákig, amalrikánusok, tanchelmiták, anababtisták, kvietisták, lollardok: hány-de-hány!)

Vagy hogy azokról se feledkezzünk meg, akik ebben a múnemben alkalmasint a többséget jelentik: a szufi panteizmus miszterozófusairól és szentjeiről az iszlámban; a csodamívelő, levitáló „szerelemőrültekről”, akik Khorasszántól Bagdadig, Konjától Kordobáig erre a szerelmi, pederaszta éjszakára vártak az Úrral, és légyottjukon a „Kozmikus Mohameddel” vagy magával *biszmillohu rahmonu rahim*: Allah-hal, önkívületes hevületükben az istenség ábrázatának fénykaszkádjaira ráláttak: Al-Arabi, Al-Ashari, Al-Bisztámi, Al-Baqillani, Dzselaeddin Rúmi – hány-de-hány!

csak hogy az életút–barlang–utazás

ahol az erotika szőröstől-bőröstül mindeneket-magábanyelő közege megszűnt, életünk végjátékával új közegben utazunk

úgy kerül el s mered föl körénk azontúl, ahogyan addig, ennyire csupaszon s titkainak bozótos szövevényével lemeztelenítve sohasem láttunk; időbe telik, amíg megszokjuk döbbenet-sorozatát és székünket-körülgépfegyverező leleplezéseit, időbe telik, amíg az új közeg lépték-koordinátái mentén újramérjük a *világot*

olyannyira új ez az új közeg, hogy a *világ*, amely az erotika nyákos hústestkelepcéjében mélyreszopva-s benne enkapszulálva él (de úgy, hogy onnan ki nem látszik és onnan ki nem lát) – képtelen csak képzelet közelbe hozni is új közegünk másmilyen léptékét és másmilyen vonatkozásrendszerét

amíg Orgé öregisten beboltozó barlangjában utaztunk, melyben az ő csali- napja világít, azt hittük, „megvilágít” mindeneket s bevilágítja a jelenségvilág minden zegét-zugát. De barlangjának sziklatonnái alatt hajókázva az Esztendők Sápadt Folyóján, hogy is gondolhattuk volna, hogy van másmilyen ég is, mint ez a csaliég?! Hatvan felé járóban, Orgé hegyibarlangjának végén feltetszik valami idegen fény, holmi kék azúr, ismeretlen világosság

nem tudjuk mire vélni

nem érzékeljük szellemünk alattomos átkristályodását

azután egyszerre csak, hatvan után, hogy kifelé iparkodunk az Ő barlagjából, megérjük a horizont feltárulását, a teljes horizont varázslatos feltisztulását s ez az, amit a *Senex Fornicator* üdvöz idejének neveztem: még kielégítjük kedvesünket, de már túllátunk Orgé cselein/kelepcéin és barlangjának sziklatonnái már nincsenek fölöttünk. A *Senex Fornicator* üdvöz

idejének első körültekintése ez, túllátunk Orgé csali-napján és másutt keressük a személytelen szeszélyt, másutt, a khaoszmoszban a működtetőt

ha szerencsénk van és kiegyensúlyozott lélek, egyenletes kedély jutott osztályrészünkül, úgy halálközelen meg egyenesen megmosolyogjuk a lét állítólagos tragikumát / kényszerűségét, abban való belevetettségekünk szerencsétlenségét, abba való belevetettségekünk szerencsétlenségét és több effélét, ami mind az egzisztencialista böszromantika hamis ólommerülege... – és így tovább. Az életkor-korreláta az elmélkedőben már ilyen s így munkál

valamikor jó ideig magam is azt hittem, hogy Kierkegaard gyilkos Hegel-ellenessége és Wittgenstein (savanyú-szólló zamatú, de) vitriolos kritikája után a rendszerépítésnek befellegzett. A töredékesség, az aforisztika – a torzó a divat. Inkább halva lássanak, mondogattam, és jól vigyáztam, ne essem a rendszertákolás bűnébe: inkább halva lássanak, semmint hogy rajtaérjenek holmi rendszerépítésen

- de hogy is áll elő a „rendszer”?
- mint merül elő amaz *idée maitresse*, a mestergondolat, amelyre a
- rendszerek alapítvák?

A visszatekintés, bölcséletörténeti ismereteink áttekintése meg a magam tapasztalatai / észleletei rovincsolása rávezetett arra, hogy a dologban az életkor-korreláta a döntő. Minden korban más-és más a szellemünket betájoló mágneses erőter, más-és más az érdeklődés főiránya; más megközelítéssel, máshogyan képzeljük-formulázzuk a számunkra legfontosabb fő-fő *explicandumot*

míg Orgé öregisten túlhatalma tart, tökéletesen eredetietlen „eredetiségünkben” úgy képzeljük, hogy a jelenségvilág titka Erosz gyökénél van elhorgonyozva (nemhiába mondták a Concourt-fivérek, *Dieu a fait le coit, c'est l'homme qui a fait l'amour*; magyar megközelítésben: az isten csak az ivarszerveket teremtette, a szerelem az ember alkotása)*

hiszen tudjuk, a misztikusokat időtlen-idők óta kísérti a sejtés, hogy az ejakuláció, ill. az orgazmus idegi kioldásakor, egy tűszúrásnyi szempercenetre, és még minekelőtte szemünkre a villámelsötétülés gyönyöre, a kéj hályoga ráereszknék, az istenség arculatára rálátnunk is megengedtetik, de legalábbis tetszik Önékie kóstolót adnia az istenközlelől

fejezetről-fejezetre haladhatnánk fenséges – magasztos megtévedéseink rovásírásán, ahogy reclusoriumunk falára felvéstük. E miszteriozófiai fordulat

* önéletírásomban gyóntam is erről, s magam is bűnösnek vallom magam. Harmincéves lehettem (amikor a megejtés tetőz és gondolataink erre-rajzása tart) – ezotérikus-rapszódikus-erotomán, versszövegbe-párbeszédésített filozófiai dialógust írtam a misztikus „beavattatás” kereséséről. Az ülőhelyzet rögzített figurájában és ivarszerveik összetapadását elemezve, az eszményi Diotima és beszélgetőtársa, a filozófus-szatír, a *coitus interruptus*nak ebben a hosszantartó társalkodásában iparkodnak közelebb férkőzni és a kéjelgés látóhályogán át erőszakkal „rálátni” a jelenségvilágot működtető és fenntartó *Archéra*... 1958-ban a 100-oldalas gépiratra rábukkant Édesanyám, és olvastán céklavörörsre pirulva, nem sokat habozott – a dialógust a tűzbe hajította. Négy év múlva, 1962-ben, Londonban mesélte el bocsánatos „megtévedését”, amikor én már elkallódott kéziratomra rég keresztet vettem.

alkalmasint hamis vagy kérdéses voltára fokozatosan fény derül, amint kikerülünk Orgé öregisten előfszéránk-egészét-magábafooglaló barlangfolyamának sziklaboltjai alól

későbbi kérdéseink a bölcselet töményebb, rostonyás anyagából állnak össze mintha gyermekségünk eszterlánca lett volna, kilépünk a vitalizmus nehéz láncából. Rádöbbenünk, hogy ez volt gondolkozásunk világi „fertőzése”, a világ legvilágibb értelmében: a világ gyomrával, a hasnyálmirigyével, a zsigereivel, az ivarszerveivel, a *plexus solariszával* filozofál; de a *Senex Fornicator*, az elmélődésnek ebben az optimális életidejében már tudva-tudja, hogy valamint valaminek a *kéjhozama* igazát nem bizonyítja, ugyanúgy, semminek igazát *haszna* nem bizonyítja; szintazonképp, nincs bölcseleti tétel, amelynek igaza mellett érvelne, hogy az élet gazdagítja, serkenti, elősegíti

mire idáig jutunk, keresztúthoz érünk; s mi azt az ösvényt választjuk, amely csakhamar elvész az aljnövényzetben. És így elmélkedünk:

van, aki fiatalon, és van, akinek vénen jut osztályrészül a mestergondolat

van, aki, viszonylag fiatalon, egy, a falon lógó, kifényesített rézmelencére rámered, s annak hipnotikus hatása alatt látni véli az isteni „szikorkát” a tulajdon szemében—a *szünthereszisz* Legméltóságosabb Titkát

van, aki a Capitolium romjain üldögélve, vízióban végiglátja és magára veszi életművének édes terhét

van, aki egy legendás fa terebélye alatt üldögélve „megvilágosul” – vagy annak nevezi egész eszméletét megrázkódtató révületét

van, akinek magas mortalitással járó, súlyos betegség kegyelmi állapotában adatik meg az a mestergondolat, amely művére mintegy visszavetülve, karéjban körül fogja minden addigi kutakodását, s még tán amaz addigi divatos töredékességnek is átfogó értelmet ad, majdhogynem – *horribile dictu!*—a „rendszer” értelmét...

lehet így is, úgy is; ez is az is; igaz / nem igaz

lehet a rendszerépítés elévült / elavult/ divatjamúlt; és lehet – most jól vigyázzunk!– lehet *kikerülhetetlen*

az én summázó meglátásom szerint sem így, sem úgy. Hanem

évtizedről-évtizedre haladva lerozdál az élet keserédes seprője verőereinkbe, nyirokrendszerünkbe; vesébe-májba-gerincvelőbe; a háti határlánc ganglionjaiba csakúgy, mint a tizenkét agyalapi idegpáron át, fel, a kisagyi „életfába”, talamuszba-hipotalamuszba, és lerakódása betölti gátlásemeleteinket, kortexünk reflexintegrálját, sőt, „életidegünket” is, melynek ösingerére adott reflexválasz filozófiánk maga – de már színültig terhelve nyolcvan esztendő szerelmeivel / hányódásaival/verettetéseivel, börtöneivel / világlátásával / csavargásaival, misztikus vívódásaival / templomálmaival és megannyi könyvtár mahagóni-illatú, jegyzetelő, fóliáns csendjével

– *alattomban* (ezt akartam mondani, ide akartam kilyukadni:) – *alattomban*. Így áll elő, hogy észre sem vesszük, *így áll elő* az a filozófia, amely már a mienk

jut eszembe: William James is így tartotta. Hogy az emóciók alluviális üledéke, a zsigeri reakciók a filozófiai meggyőződés legtítkosabb építőkövei

így állnak össze meggyőződéseink, ilyen fiziológiás-apodiktikusan s nem pedig értelmi belátások és skolasztikus érvek igazának engedve: így, hogy koráll-építkezését észre sem vesszük

– még mindig gondolkozásunk leglényege a sajátgondolatok iránti véghetetlen gyanakvás, egyfajta sextus-empiricuszi super-szkepszis, még mindig bizalmatlanul latolgatjuk eszméink valóságértékét és jó-rossz esélyeit a probabilitások patikamérlegén; ám addigra, az élet végén, *nolens-volens*, sőtön-sőt, még akaratunk ellenére is, elmélődésünk zsongásában, a mestergondolat Vauban-i várnégyszögének pástja fölött-és mélységbevesző bástyafalain felépül világlátásunk; világlátásunk, amelyben, szégyenünkre és öreg veszedelmünkre: *rendszer van*

vérszemet kapunk?! Nem kapunk tőle vérszemet: egyik tizenkilenc, a másik egy híján hús; s úgy, amint mondtam: működtetéséhez a multiverzum a mi „végső igazságainkra” nem szorul, s jól elvan mestergondolataink nélkül is, amelyek protagoreicitásuknál fogva s akárcsak a számok, a létezés tátongásában, „odakünt” jelentésnélküli semmitmondások s mindenestül elégtelenek. Mégis, véljük, annyi kenettelj, vakvájat, hamis nyom, annyi *álkérdés* után megleltük a *helyes kérdésfeltevést* s már mintha tarsolyunkban tartogatnánk is holmi tentatív választ, olyat, amely nem holmi nagyrafűjt *Via Negatíva*, nem udvarló attribútum-gyűjtemény, önmagában nem hord ellentmondást, s óvatos szerrel valamelyest értelmezi a jelenségvilágot – igaz, receptmentesen, mert sem a helyes életvitelre, magatartásra, államalkotásra nem ad utasítást; csupán az ontológia csúcdiszciplínájának határai belül körvonalazza a létezés *adottságát* és ami abból következik, *sub specie serenitatis, az elkerülhetlent...*

...Ámde hogy mi a *helyes kérdésfeltevés*, a kérdésekre adott tentatív válasz, válaszok összefüggő *rendszere*? Nos, aki akar, beléphet meggyőződéseim templomába. Ékítményei nem kevesebbek, márványos arányai nem alábbvalóak, mint ezé a teremé.

– Nem addig a’! Hiszen ami eddig volt, azok csak prelimináriák! Mi lesz?! Elég a portéka feldicséréséből: lássuk a portékát-kiálthatná ide valaki, joggal és méltán-mikor érünk már a „lényeghez”?! A tárgyhoz! az expozícióhoz! Ha a közbekiáltó néma marad, akkor is: igazága van. Hogy prelimináriák; de – érnénk be ennyivel. Ez eddig csak a tartalomjegyzéke volt mondandómnak, parányi prolegomenák; a java még hátra van. Ám a java még várhat magára, noha a könyvek tíze már megíródott-kiadódott, és akiknek szemeik vagynak, megoldvashatják

nem azt mondom, hogy mondanivalóimnak a végére értem, távolról sem; hanem hogy itt kezdődnének mondanivalóim; éppen ezért itt hagyom abba. Nem tudom, mások hogy vannak vele: nekem ünnep volt. Köszönöm a figyelmes arcokat, a nyitott fület, a felnyíló fülhegyezést, a meghallgatást; megkövetem, ha ki tűréshatárát / türelmét próbára tettem

kedves mindnyájuknak gráciájába ajánlom magam. *Feliciter.*

HONGRIUSCULE, 1993. július 20.